

Fakamatala ki he kau fetu'utaki ki he tale lōlōá (pertussis)

Ko e tae lōlōá (pertussis) ko ha mahaki 'oku vave 'ene mafolá 'i he talé mo e mafatua. 'E lava ke fakatu'utamaki eni ki he fanga ki'i pēpē mo e fānau, tautautefito kiate kinautolu 'oku si'i hifo 'i he ta'u 'e tahá.

Kapau kuó ke fetu'utaki vāofi mo ha taha 'okú ne ma'u 'a e tale lōlōá mahalo na'á ke ma'u ia meiate kinautolu. 'Oku totonu ke ke tokanga ki ha ngaahi faka'ilongá. 'E fiema'u ke ke tokanga lahi ange kapau 'okú ke nofo pe ngāue mo ha kakai 'okú nau 'i ha tu'unga fakatu'utamaki ke nau puke lahi ange mei he tale lōlōá, pe kapau 'okú ke tu'u laveangofua mo koe.

1

TULIMATA'I FAAILOGA O LE TALE VIVINI

Tale

Mofi

Mafatua

'Oku fa'a kamata 'a e tale lōlōá 'aki ha tale mōmōa, mofi mo ha ihupe'e lahi. 'E faka'au pē ke kovi ange 'a e talé pea 'e lava ke tolonga 'i ha ngaahi uike, 'o fa'a fakatupu ai 'a e ngaahi tale 'oku lōlōá.

Kapau 'okú ke ongo'i puke fetu'utaki ki ho'o toketaá, pe telefoni ta'etotongi 'i ha taimi pē ki he Healthline 'i he 0800 611 116. Talaange kiate kinautolu na'á ke fetu'utaki vāofi mo ha taha 'okú ne ma'u 'a e tale lōlōá 'i he taimi teke telefoni atu ai.

2

MALU'I 'A E NI'IHI KEHÉ – FAKA'EHIEHI MEÍ HE KAKAI 'OKU NAU 'I HA TU'UNGA FAKATU'UTAMAKÍ

Kapau te ke ma'u ha ngaahi faka'ilonga ki he tale lōlōá 'oku fu'u mahu'inga ke ke fakamama'o meí he ngaahi ako'anga tokamu'á, 'apiakó, ngāue'angá mo e ngaahi fakataha fakakoló.

Kapau 'okú ke nofo pe ngāue mo ha fa'ahinga kulupu 'okú nau ngalingali tu'u laveangofua 'e 'oatu ha fo'i'akau ta'ofi ke fakasi'isi'i 'aki 'a e malava ke ke fakamafola atu 'a e mahakí 'o kapau 'okú ke ma'u. Kapau 'oku 'ikai ke ke ngāue'aki 'a e fo'i'akau ta'ofi 'e fiema'u ke ke faka'ehi'ehi mei he fetu'utaki mo e ngaahi kulupu 'oku laveangofua 'i ha 'aho 'e 14, 'o kamata meí he taimi na'á ke fetu'utaki fakamuimui ai mo e tokotaha 'okú ne ma'u 'a e tale lōlōá. Kapau 'oku fiema'u ke ke nofo 'i 'api meí he ngāue 'e lava 'e he potungāue ki he mo'ui lelei ke 'oatu ha tohi ki ho'o ngāue'angá.

'Oku kau 'i he ngaahi kulupu 'oku tu'u laveangofua 'a e:

- fanga ki'i pēpē mo e fānau 'oku si'i hifo 'i he mahina 'e 12
- fānau mo e kakai lalahi 'oku mou nofo fakataha, pe lahi honau taimi 'oku nau nofo ai mo e fānau 'oku si'i hifo 'i he māhina 'e 12, kau ai mo e tauhi 'o 'enua mo'ui lelei, 'i he 'apiakó pe 'i ha ako'anga tokamu'á
- kakai fefine 'oku nau feitama (tautautefito 'i he mahina faka'osi 'o e feitamá)
- kakai 'oku 'iai ha'anau ngaahi puke lalahi

Tatau ai pē kapau kuó ke 'osi folo ha fo'i'akau ta'ofi, 'e kei fiema'u pē ke ke faka'ehi'ehi mei he fetu'utaki mo e ngaahi kulupu ko'eni kapau 'oku 'i ai hao ngaahi faka'ilonga.

3

MA'U ATU HA TOKONI FAKATU'UPAKĒ

Telefoni ki he 111 kapau 'oku liliu 'o lanu pulū 'a e loungutu 'a ho'o pepeé pe fānau iiki, ngutú pe matá 'i he taimi 'oku nau tale ai, pe 'osi 'ene manavá (tatau ai pē pe koha ki'i taimi si'isi'i). Telefoni ki he 111 ki ha tokotaha lahi kapau 'oku faingata'a ke nau mānava.

4

KAPAU 'OKÚ KE 'I HA TU'UNGA FAKATU'UTAMAKI ANGE PE KO HO FĀMILÍ

'E lava 'e he fo'i'akau ta'offi 'o fakasi'isi'i 'a e malava ke ma'u 'a e tale lōlōá. 'Oku ngalingali ke 'oatu 'a e fo'i'akau ta'offi kiate koe 'e ha taha ngāue ki he mo'ui lelei 'o kapau 'okú ke 'i ha kulupu 'oku laveangofua. 'Oku kau heni 'a e:

- fanga ki'i pēpē mo e fānau 'oku si'i hifo 'i he māhina 'e 12
- fānau mo e kakai lalahi 'oku nofo fakataha, pe lahi honau taimi 'oku nau nofo ai mo e fānau 'oku si'i hifo 'i he māhina 'e 12, kau ai mo e tauhi 'o 'enau mo'ui lelei, 'i he 'apiakó pe 'i he ako'anga tokamu'á
- kakai fefine 'oku nau feitama (tautautefito 'i he mahina faka'osi 'o e feitamá)
- kakai 'oku 'iai ha'anau puke lalahi

'E lava foki ke 'oatu kiate koe ha huhu malu'i 'o kapau kuo te'eki ai ke ke fakahoko kotoa 'a ho'o ngaahi huhu malu'i (kau ai 'a e huhu malu'i fakalahi), pe kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha lēkooti 'o ho'o ngaahi tu'oni huhu malu'i. 'E 'oatu 'e he me'á ni ha malu'i lahi ange mei he tale lōlōá.

5

'Oku 'oatu 'e he huhu malu'i 'a e malu'i lelei taha me'i he tale lōlōá.

'Oku 'atā ke fakahoko 'a e huhu malu'i 'i he ngaahi senitā fakafaito'ó, Hauora mo e ngaahi kautaha Pasifiki ki he mo'ui lelei pea 'i ha ngaahi fale talavai 'e ni'ihī pea 'oku 'ikai ha totongi ma'á e:

- Fanga ki'i pēpē 'oku 'i he uike 'e ono, mahina 'e tolu mo e mahina 'e nima. 'Oku toki fakahoko leva 'a e ngaahi huhu fakalahi 'i he ta'u fā mo e 11
- Kakai feitama 'i he taimi feitama kotoa pē, mei he uike 'e 16
- Kakai lalahi 'okú nau ta'u 45 mo e 65 (huhu malu'i tatau mo e huhu fakalahi tetanus)
- Ko e ngaahi kulupu 'e ni'ihī 'okú nau 'i ha tu'unga fakatu'utamaki ange 'o kapau te nau ma'u 'a e tale lōlōá.

'Oku malu ange ke toe fakahoko hamo huhu malu'i 'o kapau 'oku 'ikai ke ke fakapapau'i pe na'á mo 'osi ma'u ia mo ho'o ki'i tamá kimu'a.

Ki ha toe fakamatala lahi ange,
'a'ahi ki he:

info.health.nz/whooping-cough